

ЗМІСТ

Таємна історія тіла. Ціна не-знання (<i>Інна Корнелюк</i>)	9
Вступ: Голі чи покриті?	15
1. Нічого на тілі	23
На двох ногах	23
Ніяких таємничих частин тіла	25
Змагання пенісів	29
Спадок еволюції	31
Од нестримного лібідо до жіночої покірності	32
Страхітливі та манливі: людські геніталії	36
Тіні історії	40
2. Від простих мотузок до захопливих декорацій	44
Перші прикраси та захист	44
Лобкові воші та взуття	48
Чоловіча вразливість	49
Футляри для пеніса в усьому світі	52
Правила елементарного одягання	54
Знаменитий європейський варіант	57
«Велике чоловіче зречення»	59
Дивитися і бути об'єктом розглядання	61
3. Збудження	62
Оголене око	62
Небезпечні жіночі голови та волосся	63
Покров	64
Груди і декольте	69
Ризиковане рукостискання	73
Роздягаючи й уявляючи	77
Люди чи тварини?	80
4. Неможливий компроміс	83
Непорочність і хтивість	83
Привертати увагу чи ні	86

Цивілізовані чи дикуни.....	87
Ієрархія та повага	89
«Пожиттєвий багрянець сорому».....	93
Чоловіча оголеність	95
5. Купання та плавання	98
Ритуальне очищення	98
Нагота хрещення.....	99
Громадські лазні	103
Купання в Європі	105
Купання в купальнику чи без	109
Бікіні та буркіні.....	112
6. Релігія та історія зодягання.....	117
Нагота Адама і Єви.....	117
Нагота і безчестя в юдаїзмі	119
<i>Головні убори єврейських чоловіків .....</i>	<i>119</i>
<i>Табу оголеного пеніса.....</i>	<i>121</i>
<i>Жіночої плоті з долоню.....</i>	<i>123</i>
<i>«Врятуйте чоловіків самих од себе» .....</i>	<i>125</i>
<i>Виразно єврейське .....</i>	<i>127</i>
Голі супроти одягнених у християнстві	130
<i>Вплив юдейських і грецьких традицій .....</i>	<i>131</i>
<i>Зваблива сила аскетичного життя .....</i>	<i>133</i>
<i>У пошуках християнської ідентичності .....</i>	<i>138</i>
Покрита осорома в ісламі	141
<i>Мусульманська традиція та чоловіча одяг.....</i>	<i>143</i>
<i>Накидка тут уже була.....</i>	<i>145</i>
<i>Коран і традиція: яскраві відмінності.....</i>	<i>146</i>
<i>Накидки – «не мусульманська повинність».....</i>	<i>151</i>
Жіноче тіло як релігійна опінія.....	155
7. Протест супроти голизни і голизна як протест.....	156
Землетруси й вулканічні виверження	156
Без сорочки	158
Топлес	161
Дещо про годування грудьми	164
Оголений протест	166

---

8. Голі та одягнені за часів глобалізації	180
Одежа і влада	180
Одяг унісекс: «за» чи «проти»?	183
Політика штанів	187
Розведені ноги	195
Удосконалені тіла.....	197
Розумна чи красива	198
Кохатися без боязні завагітніти	202
9. Живучи разом на одній планеті	204
Сором усюдисущий.....	204
Свобода вибору	206
Corpus delicti	206
Викрадена сокира	209
Примітки	212
Подяки	226
Література	230
Іменний покажчик	239

ТАЄМНА ІСТОРІЯ ТІЛА. ЦІНА НЕ-ЗНАННЯ

Забутий час оголеного тіла й насолоди Едемського раю століттями віддільне зі старовинних фоліантів про Ліліт, Адама й Єву, спокусу й гріх, жагу пізнання, сором і кару. Забутий і втрачений рай. А якщо не забутий і не втрачений?

Богословські й антиклерикальні дискусії про роль Бога в людській історії не вщухають і досі, найсвітліші мислителі, зокрема Мартин Бубер і Карл Густав Юнг, пояснювали один одному сутність таємного, при тому і перший, і другий таки не відмовилися від своїх переконань. Юнг стверджував, що Бог не міг би існувати відмежовано від людини, бо він є психічним чинником, створеним колективною свідомістю. Бубер стверджував, що Юнг вийшов за межі компетенції й не розуміє сутності таємного, яка не доступна психології й психіатрії. Одвічна загадка сотворення буття – хто кого створив: Людина – Бога чи Бог – Людину?

«Бог мертвий», – Фрідріх Ніцше однозначно відповів на це запитання, як і прибічники теорії еволюції. Магічна свідомість первісної людини про таке й помислити не могла, її волею і життям, мов сонцем і дощем, керували боги, вищі сили. Межі її пізнання та обрії уяви регламентувала примітивна модель соціальної організації життя, тож навіть її тіло їй не належало. Тож вона ним і не розпоряджалася, ним володіла община. Так чи ні? Однак чи належить власне тіло людині сучасній, зрештою, ми ж можемо залишити Бога за дужками? Як і множинність світів й найелегантнішу реальність, в якій ми живемо, за версією сучасної фізики.

Як стверджують психологи, самоусвідомлення й індивідуалізація людини відбуваються через власне тіло. Саме через своє тіло людина ідентифікує себе, а інші – її. Незалежно від того, наскільки добре ми знаємо і розуміємо себе. І це природний процес, який починається в ранньому дитячому віці й триває впродовж усього нашого життя. Проте за цими начебто тотально природними процесами ховається величезна драма людської цивілізації, історії релігії й культури, еволюції й революції, бо людське тіло – це ідеологічний конструкт. Тож якщо ви спитаєте, про що книжка, яку ви тримаєте в руках, то вона передусім про ідеологію тіла.

Про ідеологію культури сучасної людини як істоти соціальної розлого писав у «Історії сексуальності» Мішель Фуко, а до нього не менш глибоко й тонко її досліджував Марк Блок у своїх «Королях-чудотворцях», Жак Ле Гофф із Ніколя Тріоном в «Історії тіла в Середньовіччі», Жорж Батай у «Проклятій частині» – крізь призму економіки й межі корисного, з огляду на сутність релігії та її впливи на людську історію. Фуко здійснив фундаментальне дослідження людської сексуальності з усією відвертістю й аргументованістю науковця, який називає речі своїми іменами. Власне, як Фуко, так і Марк Блок й інші видатні дослідники стверджують: історія людського тіла – те, навколо чого й існує найбільше табу, через які постраждала не так наука, як сама людина. До XII століття, часу веселих карнавалів плоті й духу середньовічної Європи і започаткування жорстких релігійних догм щодо статевого життя вірян, їхнього харчування й поведінки, своє тіло людина сприймала по-іншому, ніж у наші невгамовні будні цензурованих соціальних мереж й процвітаючої індустрії порнографії, тоді ще існувала безпосередня відвертість й природність оголення, інша логіка сексу, право на життя і смерть – усі ці начебто елементарні фізіологічні потреби справляли й не задумувалися про етику чи мораль. Ми можемо лише уявити, чим тхнуло Середньовіччя і якою страшною, як бубонна чума, була ціна за свободу тілесності, якщо вірити мислителям-богословам. Але от чи лише свободи тілесності, чи це не є справжня ціна не-знання?

Те, що ми робимо, суворо регламентовано соціально-культурними нормами: найбуденніші ритуали, спосіб їсти чи пити і що саме, зовнішній вигляд і манери, статус і свобода совісті. Бо що ховається за тим, як і чому ми робимо щось саме так, а не інакше, за найтаємнішими почуттями й відчуттями, які звично супроводжують нас, сучасних людей, у повсякденному житті? Табуйовані культурою й розвитком цивілізації традиції й шаблони мислення, відтак захисні механізми психіки, які, своєю чергою, забезпечують нас від тих речей, які ускладнювали життя людей у прадавні часи, тож спричинили появу немислимих тоді винаходів людства, зокрема одягу. Позаяк тіло стало об'єктом соціальної кодифікації, ритуалів і законів, то на ньому мали бути символи і знаки: від фігового листка до хреста, від стигматів до тату, від тоги до скроєної за найвідточенишими лекалами уніформи вишколеного війська. Мова не про історію моди, а про те, чому і що ховаємо під одягом?

Облишмо за кадром мораліте й моралізаторство, достатньо бодай раз побувати на нудистському пляжі, бодай раз побачити красу буркіні й паранджі, щоб по-іншому уявити, чим насправді є людське тіло. На противагу чоловічому, жіноче тіло, як делікатно засвідчує у цій книжці Мінеке Схіппер, століттями було заточене в темні часи забобонів і заборон, релігійних звичаїв і традицій, аби захистити жіночу честь, уберегти цноту й служити на благо роду, відповідно, й соціальна роль жінки – народжувати й ростити дітей. Про освіту й виборче право голосу не йшлося, як і про феміністичні заклики у дослідженнях Мінеке Схіппер. Пишучи ці рядки, і я також не прагну обстоювати однозначний постулат про те, що жертва жінок і їхня безправність були справою рук чоловіків, хоч би яку мету перші чи другі декларували. Свідомість первісних, чи середньовічних, чи сучасних людей не є темою дослідження цієї книжки, як і певні феміністичні заяви й рухи, бо Мінеке Схіппер передусім прагне оприявнити інші соціальні проблеми, які лежать у площині ідеології та культури, однак за політкоректними оковами глобалізації лишуються непроговореними. Мова про етику стосунків між людьми, яку априорі не має визначати стать чи релігія. А також мова про відповідальність у найширшому значенні цього поняття, бо якщо ми говоримо про інфантильність чи зрілість людини, то маємо замислитись і про рівень розвитку соціуму, який повсякчас впливає на нас. І якщо говорити двома словами про те, який механізм дає змогу працювати цій велетенській соціально-політичній машині, що епоха за епохою регламентує людей і спільноти, то це влада і контроль. І боротьба за те, щоб їх отримати, не має значення, йдеться про племена, сім'ї, родини, народи чи, зрештою, міфічних богів Давньої Греції. Ієрархія існує в кожному курнику: етологи теж описали, чому один півень дзьобає зернята перший, а слабший – після нього, а тоді вже та чи інша курка.

...Одне з перших відкриттів стосовно тіла, на яке авторку цих рядків наштовхнув своїми вправами для майбутніх акторів режисер Єжи Гротовський, – про те, як треба ходити. Тобто вже думка про те, як саме стопа людини торкається простору – що перше: п'ята чи пальці ноги? – змусила встати і піти, щоб виявити: красиво ходити я не вмю. Далі – більше: постава, рухи рук, вираз обличчя при тому справляли на мене гнітюче враження, наче я не контролюю власне тіло й навіть досі не усвідомлювала цього. Понад те, навіть тіла свого

не усвідомлювала. Коли ж я стала голяка перед дзеркалом і почала роздивлятися себе, то чітко усвідомила, що мені зовсім не відомі ні фізична культура античності та її ідеали красивого тіла, публічно оголювати яке, між іншим, атлети мали право, але воно теж було чітко регламентовано, отож, мені б публічно оголювати тіло точно не дозволили б. У пошуках утраченого часу я гортала посібник Єжи Гротовського про техніку опанування емоцій і передусім основи тілесних практик, аби заспокоїтись і таки навчитися для початку ходити граційно, невимушено сідати, як навчав драматург, рухатись, як кішка, так само природно й спокійно. Чого вчуся дотепер, і книжка «Голі чи покриті» теж стане в нагоді всім, хто прагне краще розуміти не лише історію культури, а й свою таємну історію тіла. Якщо для Ніцше мотивом досліджувати і пізнавати була естетика, то є підстави сподіватися, що мотиви досліджувати й пізнавати – світ навколо й через нього себе – те, з чого живиться мистецтво й філософія, – природне й незаперечне прагнення до мудрості й краси.

Інна Корнелюк,
книжкова оглядачка, редакторка